

Overtuigd kiezen

Bezinning
bij de start van een nieuw werkjaar
van christelijke bestuurders en beleidsmakers

"Nieuwe kerk", Den Haag
12 september 2025, 07:00

"Het zijn slechte tijden! Het zijn moeilijke tijden! Dat zeggen de mensen tenminste." Deze woorden, die ik lees, werden opgeschreven ruim 1600 jaar geleden door Augustinus, bisschop van Hippo, in Noord-Afrika. Hij voegt eraan toe: *"Laten we liever goed leven, dan worden de tijden vanzelf goed. Wij zijn de tijden. Zoals wij zijn, zijn de tijden."*¹ Beste tafelgenoten, als de tijd is wat wij ervan maken, dan komt het inderdaad op aan vanuit welke overtuiging wij leven en dus kiezen.

In de laatste statuten van de stichting Prinsjesdagontbijt, artikel 2, wordt de Bijbel genoemd als haar grondslag. Het Woord Gods, het Woord van de levende Heer, is al lang niet meer de verbindende factor in onze maatschappij; dat maakt het overtuigd christelijk kiezen tot een uitdaging, "moeilijke tijden", zoals Augustinus dat noemt. Wij zijn hier bijeen als mensen die zich verbonden weten door de inspiratie van Gods Woord. Ik wil daarom vertrekken vanuit de Schrift tekst die hier vanochtend gelezen werd uit het Boek Deuteronomium, Dt 30:11-15. Ik denk dat die woorden heel relevant zijn voor ons; ik wil ze verbinden met het hier en nu.

Al bij een eerste lezing, of bij het eerste horen, valt op dat de tekst begint en eindigt met iemand die spreekt in de eerste persoon. Aan het begin staat er: *"De geboden die ik u vandaag heb gegeven"*; aan het einde staat er: *"ik stel u voor de keuze (tussen voorspoed en tegenspoed, tussen leven en dood)"*. De combinatie van geboden enerzijds en vrije keuze anderzijds is bijzonder. Wij worden niet graag geconfronteerd met geboden en we staan erg op onze vrijheid om te kiezen. In ons aanvoelen spreken gebod en vrije keuze elkaar tegen. Als er een gebod geldt, dan heb je toch geen keuze? Dat aanvoelen zegt -denk ik- meer over ons en onze tijd, dan over de geboden waarover het gaat in de Bijbel. Met zijn gebod doet God juist een beroep op onze vrijheid met een bemoediging en een aansporing: *"Het woord is dicht bij u, in uw mond, in uw hart"*.

¹Aurelius Augustinus, Sermo 80 (Preken over teksten uit het evangelie volgens Matteüs. Amsterdam, p.433)

Hoe hangen gebod en vrije keuze samen? Gods geboden zijn een onderdeel van een verbond, een relatie die God en mensen met elkaar verbindt. Als God vóór ons kiest, kiezen wij dan ook vóór Hem? Geboden in de Schrift gaan uiteindelijk over verbinding, over relatie, over eerlijke communicatie. Als Jezus door een Schriftgeleerde gevraagd wordt wat het voornaamste gebod is, dan spreekt Hij over verbinding, Hij zegt:

"Het voornaamste is: 'Luister Israël! De Heer, uw God, is de enige Heer; heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand en met heel uw kracht'. En daarna komt dit: 'Heb uw naaste lief als uzelf.' Er zijn geen geboden belangrijker dan deze" (Mk 12:29-31).

Dit lief-hebben van God en naaste wordt door bijna iedereen onderschreven, maar toch blijft de vraag hoe je dat gebod dan leeft, "in moeilijke tijden" zoals mensen hun tijd noemen.

"Wie is mijn naaste?" vraagt een Schriftgeleerde (Lk 10:29). Daarop antwoordt Jezus met een van de bekendste parabels, nl. die van de barmhartige Samaritaan. Het verhaal van de parabel is bekend en kent meerdere lagen, die een diepe rijkdom bevatten; daar neem ik u graag mee naar toe.

Een reiziger wordt onderweg beroofd en half-dood achtergelaten. Er komen achtereenvolgens langs: iemand van de priesterklasse, een leviet en een iemand van een ander volk, een Samaritaan, die normaal gesproken geen betrekking onderhoudt met Joodse mensen. De eerste twee zien de gewonde en zijn te druk met zichzelf en hun status en lopen in een boog om hem heen. De Samaritaan, daarentegen, ziet de gewonde en gaat naar hem toe. Hij verzorgt zijn wonden, tilt hem op zijn rijdier, brengt hem naar een herberg. Hij betaalt de kosten en belooft bij terugkomst de bijkomende kosten te betalen.

Dat is het verhaal aan de oppervlakte, en dan gaat Jezus in de diepte en stelt een vraag waarmee Hij alles omkeert. De Schriftgeleerde vroeg: *"Wie is mijn naaste"*, maar Jezus vraagt: *"Wie van deze drie is volgens u de naaste geworden van het slachtoffer van de rovers?"* Wat hier gebeurt met de verandering van de vraagstelling is de kern van de zaak. Als je vraagt *"Wie is mijn naaste?"* dan denk je in cirkels en dan sta je zelf in het midden en je vraagt je af hoe groot de straal van jouw cirkel moet zijn. Wie is mijn naaste? Dat zijn degene die binnen een redelijke cirkel vallen. Als je zo de vraag stelt, dan ben je letterlijk ego-centrisch, egoïstisch, niet verbindend. Jezus denkt ook in cirkels maar stelt de kwetsbare mens in het middelpunt van de cirkel en wie is dan zijn naaste? Jezus stelt de Samaritaan ten voorbeeld en zegt aan de Schriftgeleerde en (over diens schouder) aan ons lezers: *"Doet gij evenzo"*.

Hoe doe je dat in moeilijke tijden? Misschien is het goed het scenario even concreet te benoemen. Welke kwetsbare zien we in onze omgeving? Voor wie gaan wij de naaste worden? Voor de zieke zonder uitzicht, de zoekende jongere, de eenzame oudere, de hulpeloze ongeborene, de troosteloze arme, de radeloze migrant, de hopeloze dakloze? Voor wie zijn wij de naaste? Wat gebeurt er in ons hart wanneer we hen zien? In het geraakt worden ontdekken we dat Gods wet echt dichtbij is en in ons hart ligt. Hoe bepaalt het onze keuze? Jezus denkt en leeft altruïstisch: Hij keert het menselijke denken om en roept op tot bekering waarbij de behoeftige ander naar het midden schuift, wie dat ook is.

Wat hier gebeurt in de parabel, is dat er een richting wordt gegeven hoe je het gebod van God kunt onderhouden, hoe je concreet kunt kiezen voor voorspoed en leven. Het gebod om lief te hebben betekent: je geraakt laten worden en leven schenken aan de ander. Soms ligt dat in een concrete actie, maar het ligt zeker ook in een politiek waarbij we een cultuur scheppen die leven en voorspoed kan schenken voor ieder mens. De ander in het midden zetten van jouw aandacht en daarnaar handelen. Je kunt het gebod onderhouden, zegt het boek Deuteronomium. Je doet dat door een wisseling van perspectief, op de wijze van Jezus. Hij denkt en handelt vanuit cirkels omdat God ons liefheeft en diep geraakt is en daarom zijn Zoon geeft.

Voor de oplettende bijbelkenner: er is een woord dat ik daarnet in mijn korte navertelling heb overgeslagen, maar waarin de essentie vervat ligt: medelijden, beter nog: bewogen door medelijden, *σπλαγχνίζομαι*. Medelijden/barmhartigheid is: bewogen-worden en daardoor in-beweging-komen. Deze parabel lijkt daarom echt iets van Jezus zelf. Hij drukt er iets in uit van zichzelf. De uitdrukking: *"hij kreeg medelijden toen hij hem zag"* is in de traditie vertaald als "barmhartige" Samaritaan. In de taal van het Nieuw Testament is dit een vrij uniek woord en bij nauwkeurige lezing van de evangeliën blijkt het bijna uitsluitend voor Jezus gebruikt te worden. Een van de zeldzame keren dat het niet voor Jezus gebruikt wordt, is als Jezus het zelf gebruikt. Dat is een sterke aanwijzing dat Jezus het over zichzelf heeft als hij die Samaritaan spreekt. Hij komt van ver en is op reis gegaan omdat Hij mensen halfdood ziet liggen: kwetsbaar, gebroken, behoeftig, het leven vloeit uit hen weg EN Hij wordt erdoor bewogen. We voelen ons vaak niet halfdood of gebroken, maar het is een feit dat het leven door onze vingers wegglijdt, terwijl elke vezel in ons verlangt naar leven. De Schrift leert dat we voor het leven en voor gemeenschap geschapen zijn, maar dat doel bereiken we zelf niet. We leven, maar in een wereld getekend door sterven. Dat trekt God zich aan; Jezus belichaamt dat medelijden van God en de beweging van God. Hij komt in beweging en Hij zorgt voor ons. Hij betaalt zelf de prijs en belooft aan te

vullen wat nog ontbreekt. En dan houdt Hij ons voor ook overtuigd te kiezen: *"doe jij evenzo"*.

In de uitnodiging voor vandaag staat: *"Waar kunnen wij het goede zoeken en vinden? Hoe kunnen wij zelf een kracht ten goede worden?"* Die vraag wordt gesteld in "moeilijke tijden" waarin Christus en de christelijke waarde van verbinding en van de naaste liefhebben niet meer de grondslag is van de samenleving. Wij hebben het woord van de levende Heer. We kiezen goed en overtuigd, en we worden zelf een kracht ten goede, als het zien en horen van de gebrokenheid en kwetsbaarheid van de ander ons mag raken en óók ons in beweging zet.

Is dat een illusie, een utopie? Ik denk het niet. Inderdaad het zijn moeilijke tijden. In een overwegend seculiere samenleving is het christelijk denken om de goede naaste zijn niet meer vanzelfsprekend. Ik zie die uitdagingen en weet dat dit niet makkelijk is. Zoals de personen in de parabel zijn we onderweg: niet naar een hopeloos einde, maar naar een eindeloze hoop. Wij zijn pelgrims van hoop. Op onze reis zijn we vanmorgen samengekomen in één cirkel. Dank dat u gekomen bent; het is goed voor elkaar de naaste te zijn en samen te werken aan een cultuur van leven; daar bid ik graag voor. Voor wie doet zoals Hij, heeft Christus nooit een makkelijke tocht beloofd, maar wel een behouden thuiskomst. Als Hij voor ons een levend woord is, als Hij dichtbij is, in onze mond en in ons hart, dan kunnen wij het volbrengen. Dan kunnen u en ik Hem brengen in elke cirkel waar we onderweg binnenstappen, dan kan Hij door ons komen bij de ander en leven brengen. Zoals Augustinus zei: *"Laten we liever goed leven, dan worden de tijden vanzelf goed. Wij zijn de tijden. Zoals wij zijn, zijn de tijden."*

Ik dank u voor dit samen-zijn in een cirkel rond Gods Woord.